

Ni pravo to, kar delate, ampak kako delate.

Feuerbach.

Umetnost je govor občutka, ki pričinja tam, kjer se končuje izražanje z besedami.

Carstens.

Najlepše umetnine so one, ki izgovarjajo čisto fantazijo umetnikovo.

Delacroix.

Popolnega umetnika si ne moremo misliti brez filozofije, kot ne brez poezije.

Overbeck.

Nekoč je stopil mogočni prijatelj umetnosti (bavarski kralj Ludovik I.) v Schwindov ateljé, si ogledal več razstavljenih slik in jih obsul s pohvalami rekoč: »Vi imate genij!« Schwind, jezen, ker ni taki hvali nikdar sledil nakup ali naročilo, je odgovoril: »Denar bi mi bil ljubši!«

Grof Schack.

Izraz skulpture leži v modeliranju.

Rodin.

Alozij Res.

Narodno pismo.

Pravzaprav hočem govoriti le o ljubavnem pismu, kakor si ga je narod prikrojil iz poetičnega zaklada narodnega pesništva. Narod je nehal peti nove pesmi, zato ni mogoče drugega, kakor konstatirati, da pojema njegova poetična sila, če že ni popolnoma umrla. Dvoje je tu možno: ali se je narod poslabšal in posiromašil v svojem mišljenju, ali pa tiči vzrok v novih oblikah življenja, ki jih je prinesla novodobna kultura. Vendar njegova poetična žila še ni nehala biti. Zaklad, ki si ga je zbral v svojih pesmih, je bil prevelik, da bi nankrat izgubil. Narodna poezija še živi, seveda bolj revno kot nekdanj, ko je živela v petju; sedaj živi na papirju. Nekdanj je od ust do ust zapeta pesem izražala čustva ljubezni, zdaj jih nosi pisemce »čez hribe in doline, čez ravno polje«.

Oziram se pri tem le na pisma, v katerih se kaže »umetniško stremenje«, ki so zložena v rimah. Redkokje se kakemu posreči, da bi celo pismo od začetka do konca izpeljal v rimah; prava vsebina pisma, osebno razmerje med obema pisalcema pade navadno v ponižno prozo ali v slabo rimane verze. Biti je treba že nekoliko poet, da se to posreči, kajti za te osebne zadeve ne daje narodna pesem pomoči. V njej so samo tipične predstave, tipične formule, osebnost je izločena. Zato se pravi poet šele tu izkaže.

Uvod v pismo in konec imata nešteto poetičnih variacij. Tukaj so tipične situacije, za katere se je v teku časa ustvarilo dovolj poetičnih formul. Najlepše so pa one, s katerimi se zaljubljenca pozdravita in izrekata drug drugemu svoja srčna voščila. Nikdar ne smemo iskati v njih logičnih doslednosti, samo lepe predstave in lepe besede so, večkrat zvezane le z blagoglasjem rime v enoto. Rima in verz nista poudarjena kakor v tiskani pesmi, piše se kar zaporedoma vsevprek.

Naslov je prav ljubezniv, »dragi ljubček«, ali »ljubi srček«, včasih celo »ljubo srce« ali »ljubo srcece« z dvema ali tremi klicaji, druga ločila so v celem pismu neznana.

Ob začetku pisma so različne situacije. Neki fant pravi:

»Papir sem že kupil
in tinto in pero,
da bom tebi pisal,
ker te ljubim zvesto...«

Včasih samo:

»Tinta na mizi stoji,
pero pa zraven leži.
Jaz vzamem pero
v svojo desno roko
in ti pišem en par besedi...«

Ena pravi:

»Pisala bom s črnim na belo,
da bo tvoje srce od tega veselo...«

Druga pa:

»Pišem s črnim na rdeče,
da bi blo tvoje srce od tega goreče.«

Tretja je že bolj čustvena:

»Oh, ta listek, bel papir,
kaj bi jaz ž njim začela?
S črnim ga prekrizala bom
in tebi, dragi, pisala bom.«

A še drugače se piše tako pisemce:

»En meček bom vzela,
bom srček načela,
iž njeja bom vzela
tri kaplje krvi...«

To niso nikake šale tako pismo zložiti:

»Ko sem tinto na mizo položil
in pero v svoje roke vzela,
sem se za glavo prijel,
kaj bi tebi tukaj noter napisal,
da bi bla bolj vesela,
kedar boš to pismo prejela...«

Piše se ob vsaki dnevni priliki, a posebno sta priljubljena jutro in večer:

»Oh, kako zgodaj je tička zapela,
jaz sem z veseljem za pero prijel,
ker sem se spomnila
na tebe, ljubo srcece.«

Drugo je zbudil petelinček:

»Petelinček me je zbudil,
ko še svetle zarje ni,
vse je temno in vse tiho,
vse še sladko spi.
Al bi jaz oči zatisnila,
al bi jih budila,
jaz ne vem.
Pa saj skoraj moram vstati
in k papirju se podati,
ker ga hočem napisati...«

A ni samo beli dan, še lepši čas je to:

»Rožmarinovo jutro, nageljnov dan...«
»Vesela kakor ptica za pero prijala
in tebi, preljubi, pisati začela...«

Zvečer je pa tako:

»Po celi vasi lučke ni,
le ena sama še gori,
na mizo je postavljena
in tebi pisati pripravljena.
Napisati ti hočem par besedi,
ker mi srce tako govori...«

Potem se začenjajo pozdravi kakor tedaj, ko se ljudje snidejo in se zopet ločijo:

»Predno ti kaj nadalje pišem,
te lepo pozdravim,
tako lepo, — kot je plavo nebo,
lepo rdeče, — kot je moje srce do tebe goreče.«

»Pozdravim te lepo,
kot je solnce jutrajno,
kakor rožice cveto in tički pojo
in ribce po širokem morju plavajo,
na suho pa glavce pokladajo...«

»Pozdravim čez hribe, doline, čez globoke vode,
ker želi k tebi moje srce...«

»Pošljem ti en srčen pozdrav
čez hribe, doline, čez Marijine stopinje,
od pisane travce do plavga neba,
od solnčnega žarka do tvojga srca...«

Ta prelepi pozdrav je največkrat tak:

»Te pozdravim
od travce zelene do plavga neba,
od solnca rumenga do tvojga srca...«

Kadar pa si predstavljata, da sta daleč eden od drugega, tedaj je treba tičice ali ribice, da prineso pozdrave:

Rajski tiček iz jasnih višav
naj ti prinese ta moj srčkani pozdrav.«

»Kedar mimo tičkov grem,
vselej jim povem,
le prepevajte lepo
in pozdravljajte mojo ljubico.«

»Jaz sem pa eno ribco videla,
ki je po vodi plavala.
Jaz ji pa tako povem,
ribica, le urno plavaj
in mojo prijateljico pozdravljaj!«

Ako si dve prijateljici pišeta, napravi tudi fant to uslugo:

»Mimo pa pride mladi fant,
ki ima še ves nedolžen gvanč,
on mi pa tako pove,
da k moji prijateljci gre.«

Poleg pozdravov so še druga voščila:

»In pa povsod naj rožce cveto,
koder boš stopil z nogo,
moje srce pa veselo nikdar več ne bo.«

»Zdaj te pa pustim lepo pozdravit
in na visok griček postaviti,
da boš videl na vse strani,
tudi kako se men godi,
ker prav nič dobro ni...«

Dekleta pošiljajo tudi rožice vmes:

»Zdaj te pozdravim od zemlje do nebes
in ti pošiljam tri rožice vmes.
Prva je rožica nagelček rdeč,
ker si ti meni najbolj všeč.«

Druga rožca je gatroža rdeča,
da bi bla najina ljubezen vedno bolj goreča.
Tretja rožca je vijolca plava,
da bi bla najina ljubezen ta prava.
Zdaj pa hočem ta šopek skup zložiti
in ga z zlato svilo poviti
in ga tebi na srček položiti,
naj ti cveti,
dokler najina ljubezen gori.«

Ko je pa fant šopek zložil, se mu je takoj ponesrečilo:

»Prva rožca je lilija bela,
da bi bla vedno bolj vesela,
druga je vijolica plava,
da bi bla najina ljubezen ta prava,
tretja je gatroža rdeča,
ker si ti meni najbolj všeča.«

»Prva naj cvete ponoči,
da se najina ljubezen nikdar ne loči.
Druga podne,
da ne boš pozabila nikdar na me.
Tretja naj ti cvete v sveti raj,
Bog ga nama obema skupaj daj.«

Trdno svojo zvestobo primerja s skalo:

»Prej mora trda skala sad roditi,
kakor se midva zapustiti.«

»Prej se mora mlinski kamen
v mrzli vodi raztopiti,
kakor najina ljubezen ločiti...«

Prava ljubezen traja do groba:

»Kakor na nebu jutranja zvezda miglja,
tako naj se najina ljubezen smehlja
in bi se vedno smehljala,
dokler ne bova oba zaspala.«

»Nihče naju drugi ne loči,
kakor smrt in žalosten zvon,
takrat ko jaz umiral bom,
sam Bog ve, kje daleč
v tuji zemljici počival bom.«

Včasih ga tako opominja:

»Pozdravljam te iz papirja do brezovih vej,
da se drugih deklet ljubiti ne smej.«

Neuka roka se utruji od pisanja, treba je končati:

»Zdaj pa tinte mi zmanjkuje,
meni roka omahuje,
pero pa noče več pisati,
moral se bom spat podati.«

Pisemce je treba zganiti:

»Zdaj pa moram to pisemce končati,
na štiri ogle zravnati,
in tebi, srček, poslati.«

Pri tem ji tudi vetrček pomaga:

»Hladen veter mi bo zapihljal
in to pisemce zravnal,
in ga bom poslala v tisti kraj,
kjer si ti, ljubi, zdaj.«

Pisemce gre včasih po pošti, največkrat ga pa nosi golobček ali ribica:

»Pisemce zravnam
in ga na pošto dam,
naj se vozi ali nosi,
in tebe, srček, za odgovor prosi.«

»Ko ta pisemček končam,
ga belmu golobčku v kljunček dam,
da ga nese čez hribe, doline,
čez ravno polje,
oh tam, kjer prebiva moje srce.
Naj ne pride pred nazaj,
da mi prinese novega kaj.«

Ali pa:

»Ga ribici podam,
naj splava ž njim v isti kraj,
kjer je moja ljubica zdaj,
da bi se ljubeznivo nasmejala,
ko bode to pisemce brala,
in meni zvesta ostala
in odgovor dala.«

Kakor je razvidno, je v vseh teh verzih le malo poezije. Kar je ostalo iz starih lepih časov, je oblika pesmi, verz in rima, vse drugo je minilo, najbrže za zmerom.

Dr. J. Šilc.

Gustav Falke.

(Rojen 11. januarja 1853 v Lübecku, umrl 8. februarja 1916 v Hamburgu.)

Radi tega, ker so se naši časopisi spomnili v širokem obsegu obletnice Bismarckove smrti in ker sem o smrti zgoraj imenovanega brač v nekem hrvaškem dnevniku poldruho vrstico, a se zanimamo za to, kaj je in oblačni ter govori zadnji general kake angleške ekspedicije, in ker je bil tudi Falke eden velikih Nemcev, par besed o njem.

Bil je zelo močna pesniška osebnost med moder-nimi nemškimi liriki. Na to pot je stopil pozno. Bil je

knjižarniški pomočnik in je kot tak prepotoval več nemških mest; slednjič je postal učitelj glasbe v Hamburgu. Glasba ga je vzbudila k poeziji; Liliencron, ki je nanj spočetka zelo vplival, je postal njegov vodnik, učitelj in prijatelj. Razvoj se je vršil nenavadno hitro — vse njegovo življenje, kar se je zavedel, je bilo v delu, v pesmih. On ne govori, ampak dá občutiti. Mrtvi naravi vdahne življenje. Iz duše stvari se glasi večina njegovih pesmi, občutje globokih tajnosti, prisluškovanje nemega govora. Pesnik moli in se umiri. Zameta udobnost in hoče dela, rasti, izpopolnjevanja v notranjost. Njegova poezija je polna gracioznosti; priljubljena figura mu je smrt, a vendar gleda z jasnimi veselimi očmi v svet. Gorko zadovoljstvo in humor čistega in bogatega srca. Ustvarjajoča fantazija, ki je sama iz sebe.

Jezik vpliva na bralca sugestivno. Forma mu ni bila edini cilj; vsako občutje ima lastno, neločljivo formo.

Pisal je v verzih in prozi — a smatrati ga moremo v prvi vrsti le za pesnika. Zbirka »Mynheer der Tod« je v obliki nekoliko pod Liliencronovim vplivom, toda bistvo je že tu njegovo. Dozorel in našel se je v »Tanz und Andacht«, mirnejši in čuvstveno bolj poglobljen je v »Zwischen zwei Nächten«. Zbirka »Neue Fahrt« je bila znak padanja, a knjigi »Mit dem Leben« in »Hohen Sommertagen« sta velik korak v nova spoznanja, čiste bolestnohrepeneče ljubezni, polne odpovedi.

Pisal je tudi za otroke; te pesmi so ljubke, naravne, polne otroškega humorja. Znani sta knjigi »Katzenbuch« in pa »Vogelbuch« — posebno je ljubil ptice. Zadnja knjiga je v narečju (plattdeutsch) pisana »En Handvull Appeln«; za otroke je sploh pisal večinoma v narečju.

Dejal je: »Nekaj je bilo že od mladosti v meni in je ostalo do zadnjega dne: Skrivnost nasmeh, tiha radost in čudovito upanje na nekaj, kar mora še priti. S temi tremi tovariši se dobro potuje.«

France Bevk.

Drobiž.

Odlomki iz pisem.

Ti si mi le preveč bojevit, preljubi moj. Na vsak način hočeš polemizirati s »Slovanom« zaradi tistih, recimo, neukusnosti, ki jih piše. Meni se to ne zdi tako potrebnost in mnogo rajši porabim »Dom in Svetove« strani zato, da kdo kaj dobrega napiše nanje, nego zato, da pove, kako slabo pišejo drugi. Kaj bi se pre-rekali? Saj se z mnogimi niti razumeti ne moremo, kaj da bi se sporazumeli! Mnogo besed leti med nami sem in tja in imajo pri Tebi ves drugačen pomen, kot pri Tvojem zoprniku. Če Ti praviš »slovstvo«, misliš s to besedo nekaj bistveno drugega, nego Tvoj nasprot-nik. Termini niso termini. In še mnogo važnejših besed bi morali rabiti, ki imajo med nami različen pomen. Kar je Tebi sol zemlje, je njim neumnost in v posmeh. In če Ti praviš, da je »avtonomna umetniška individual-

nost« humbug in da stori slovstven zločin, kdor — v imenu kakršnegakoli gesla — dá vsakemu svobodo, da piše, kar se mu ravno prav zdi, Te tisti človek, s katerim polemiziraš, ne bo razumel. Njemu se zdi svoboda mišljenja predpogoj kulture, medtem ko si Ti uverjen, da je pamet važnejša kakor kultura. Ne, ne, s tako polemiko ni nič. Tu gre za veliko večje stvari, ki s silogizmi niso opravljene; dokazati se dá vse, kar je res, ni pa mogoče z dokazi napraviti iz literata dobrega pisatelja. Tudi preveriti ga ni mogoče, naj molči; kajti literat ravno potrebuje hrupa zunanjih polemik, da začne nanovo govoriti, ko mu tihota srca ne narekuje nobene besede več. Ko bi tisti človek, ki se ti zdi kulturni škodljivec in ki to tudi gotovo je, vsaj toliko ljubil resnico, kolikor ljubi škandal, bi bila stvar druga; ko bi bil rahlega glasu svoje vesti le razmerno tako žalosten, kakor je vesel reklame, naj že prihaja